

الگوی راهبردی اقتدار دفاعی - امنیتی

جمهوری اسلامی ایران

(بر اساس گفتار ولایت فقیه، قانون اساسی و تجارب نظام)

مؤلف:

دکتر بهروز دولت‌شاه

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

تهران - ۱۳۹۷

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآورنده

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

وضعیت فهرست نویسی

یادداشت

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

: دولتشاه، بهروز، ۱۳۴۶ -

: الگوی راهبردی اقتدار دفاعی - امنیت جمهوری اسلامی ایران (براساس گفتمان ولایت فقیه، قانون اساسی و تجارب نظام) / مؤلف بهروز دولتشاه.

: تهران، انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، ۱۳۹۷

: ۲۶۰ ص.

: 978-622-6350-07-5 : ۲۰۰۰۰۰ ریال

: فیا.

: کتابنامه: ص. ۲۵۱.

: ایران - دفاع ملی

: Iran -- Defenses

: خامنه‌ای، سیدعلی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - دیدگاه درباره دفاع

: Khamene'i, Ali, Leader of IRI, 1939 -- Views on defense:

: خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۸-۱۳۷۹ - دیدگاه درباره دفاع

: Khomeyni, Ruhollah, Leader and Founder of IRI--Views on defenses:

: امنیت ملی - ایران

: National security -- Iran

: برنامه‌ریزی راهبردی - ایران - سیاست دولت

: Strategic Planning -- Government policy -- Iran

: اقتدار - جنبه‌های مذهبی - اسلام

: Authority -- Religious aspects -- Islam

: ایران - سیاست و حکومت - قرن ۱۴

: Iran -- Politics and government -- 20th century

: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی. انتشارات

: ۱۳۹۷، الف ۹ / د ۹۶۵۰ SDR

: ۳۳۰۵۵

: ۵۵۱۱۵۰

الگوی راهبردی اقتدار دفاعی - امنیت جمهوری اسلامی ایران (براساس گفتمان ولایت فقیه، قانون اساسی و تجارب نظام)

تألیف: دکتر بهروز دولتشاه

ویراستار ادبی: وحید ثقفی

صفحه‌آرا: مجتبی امینی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

طراح جلد: علیرضا دولتشاه

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: 978-622-6350-07-5

قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران، ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

تلفن ۲۲۹۷۰۳۴۳

سر آغاز سخن

از نگاه اسلام، جهان از آن خداست و تنها اوست که حق حاکمیت دارد، او انسان را آزاد آفریده است و هیچ کس جز او حق حاکمیت بر دیگری را ندارد. این امر بدین معنی است که حاکمیتی غیر از حاکمیت الهی از منظر اسلام مشروعیت ندارد.

در قرآن کریم، پروردگار متعال به طور مکرر با وصف «قادر» و «قدیر» توصیف شده و فراگیری و وسعت و شمول قدرت الهی مورد تأکید قرار گرفته است. بنابر چنین آیات و دیدگاهی است که حضرت امام خمینی (ره) می فرمایند: «در اسلام یک حکومت است و آن حکومت خدا، یک قانون است و آن قانون خدا و همه موظفند به آن قانون عمل کنند» (حضرت امام خمینی، ۱۱: ۴۶۷). نظر به اینکه بنیان های نظام جمهوری اسلامی ایران بر پایه تعالیم اسلامی استوار است، لذا اقتدار مورد نظر در این نظام باید مبتنی بر تعالیم دینی باشد و «حکومت تنها راه دسترسی به اهداف فردی و اجتماعی است و برای آن همتا و جایگزینی وجود ندارد. ارزش عملی حکومت و مدیریت جامعه در تعالیم دینی بسیار مهم، حیاتی و فراتر از یک امر جنبی و کم فایده است. ماهیت حفظ و استمرار نظام اسلامی علاوه بر آنکه موضوعی عقلی می باشد، امری دینی نیز محسوب می گردد. تحقق این امر منوط به حفظ ارکان حکومت مانند انسجام، آمریت و اعمال قدرت است» (جوادی آملی، ۱۳۸۱: ۲۲). قدرت، به طور کلی به ظرفیت و توانایی تأثیر گذاردن بر پدیده ها اشاره می کند. ماهیت اقتدار نیز همان قدرت است، اگرچه در یک بیان عمومی می توان اقتدار را به معنای توانایی و قدرت مشروع و دارای نفوذ یا حق فرمان دادن و فرمان پذیری فرض کرد. اقتدار از نظر ساختاری به معنای داشتن قابلیت های ابزاری نظام سیاسی در چارچوب سازماندهی توانایی های بالقوه و بالفعل است. به عبارت دیگر، هرگونه اقتدار ساختاری نیازمند سازماندهی قدرت ملی توسط نهادها و مراجع حکومتی است. از سوی دیگر، اقتدار از نظر هنجاری به نوعی رضایت و اختیار دلالت می کند و بدین سان، اقتدار، حق مشروع برای نفوذ یا هدایت رفتار دیگران است. اقتدار نیز مانند قدرت، وسیله رهبری دیگران است، اما پایه آن، زور یا مجازات صرف نیست، بلکه همواره توأم با مشروعیت و توجیه است. اقتدار از جمله

اصطلاحاتی به شمار می‌رود که مفهومی عمیق و چندوجهی دارد. به‌کارگیری اصطلاح اقتدار در ادبیات سیاسی رایج در کشورمان نیز طی سال‌های اخیر فراوان به چشم می‌خورد. این اصطلاح، گاه به‌صورت منفرد و گاه ضمن ترکیب با اصطلاحات مختلفی همچون دفاعی، سیاسی، علمی و فرهنگی و... مطرح شده است.

انقلاب اسلامی ایران از ابتدا خود را به‌عنوان قدرتی مطرح کرد که در برابر همه حاکمیت غرب ایستاده و همگان را به اسلام ناب دعوت می‌کند. این امر به معنای نفی همه حاکمیت غرب و نوگرایی (مدرنیته) و به‌وجودآوردن نظامی نوین در جهان معاصر است که تحمل ستم و فساد دنیای معاصر را نداشته و راه بازگشت به اسلام ناب و احیای اندیشه دینی را به جهان نشان داده است. نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران برای ایجاد تمدنی بر مبنای تفکر پیروز بر دین اسلام (ص)، در ادامه مسیر پیچیده و پرمخاطره، با تهدیدات و موانع و مشکلات زیادی مواجه خواهد شد. لذا برای برداشتن موانع از سر راه آرمان‌های الهی و انسانی خود، می‌بایست به‌کارگیری تمام منابع و امکانات موجود خود، قابلیت‌ها و توانمندی‌هایش را ارتقا دهد تا در نهایت با استفاده از این قابلیت‌ها و توانمندی‌ها به آرمان‌ها و علایق و اهداف اصیل خود دست یابد.

حضرت امام خمینی (ره) این باور و اعتقاد را در موضوع اقتدار و دفاع ترسیم می‌کنند و می‌فرمایند: «تمدن اسلامی که در تاریخ‌ترین ادب تاریخ، مشعشع‌ترین و نورانی‌ترین تمدن‌ها را به وجود آورد و پیروان خود را به اوج عظمت و اقتدار و آقایی رسانید» (حضرت امام خمینی، ۲: ۱۷۷).

«با قبول و اجرای صلح، کسی تصور نکند که ما از تقویت بنیه دفاعی و نظامی کشور و توسعه و گسترش صنایع تسلیحاتی بی‌نیاز شده‌ایم، بلکه توسعه و تکامل صنایع و ابزار مربوط به قدرت دفاعی کشور از اهداف اصولی و اولیه بازسازی است و ما با توجه به ماهیت انقلابمان، در هر زمان و در هر ساعت، احتمال تجاوز را مجدداً از سوی ابرقدرت‌ها و نوکرانشان باید جدی بگیریم» (همان: ۱۵۸). همچنین اقتدار موردنظر جمهوری اسلامی ایران علاوه بر جنبه‌های عمومی از ویژگی‌های منحصربه‌فردی برخوردار است که حضرت

امام خامنه‌ای (مد ظله) در برخی از سخنان خود می‌فرمایند: «علاج ملت ایران در کسب اقتدار است؛ این اقتدار فقط به معنای اقتدار نظامی نیست؛ باید اقتدار علمی، اقتدار اقتصادی، به دست آوردن قدرت اخلاقی و اجتماعی و بالاتر از همه اینها، اقتدار معنوی و روحی - که از اتکال به خداوند متعال برای یک ملت حاصل می‌شود - هم کسب کنیم» (پیام نوروزی رهبر انقلاب به مناسبت حلول سال ۱۳۸۷، ۱۳۸۷/۱:۱).

بنابراین اقتدار دفاعی - امنیتی از دیدگاه اسلامی و نظر حضرت امام خمینی (مد ظله) و حضرت امام خامنه‌ای (مد ظله) باید از ویژگی‌هایی برخوردار باشد که امنیت ملی کشور را تأمین نماید. برای احاد جامعه اسلامی رفاه و آسایش را فراهم کند، منافع ملی را تضمین کرده و در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی ضمن تعامل سازنده از اصول و بنیان‌های اساسی انقلاب اسلامی - مابذلت و حراست نماید.

در این نگارش، تلاش می‌شود با تحلیل محتوا و گفتمان آرا و اندیشه‌های ولایت فقیه (امام خمینی [مد ظله] و حضرت امام خامنه‌ای [مد ظله]) و همچنین تفسیر قانون اساسی و مستندسازی تجربیات نظام، میزان تأثیر آنها بر اقتدار دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران مشخص شود.

مؤلف، ضمن تشکر از ریاست محترم دانشگاه عالی دفاع ملی، سرلشکر دکتر ایزدی، سرتیپ دکتر پورشاسب، سرتیپ دکتر قدیر نظامی، سرتیپ ۲ دکتر رشیدزاده، سرتیپ ۲ دکتر شمس دولت‌آبادی و مسئولین امر که در تهیه این اثر نهایت همکاری را مبذول داشته‌اند، از کلیه پژوهشگران دعوت می‌کند تا با ارائه نظرات کارشناسی ضمن این نوشته را معنا بخشند.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

دکتر بهروز دولتشاه

فهرست مطالب

۱۹	پیشگفتار
۲۱	فصل اول مفاهیم و اصطلاحات
۲۳	۱-۱. الگو
۲۳	۱-۲. الگوی راهبردی
۲۳	۱-۳. راهبرد در مفهوم یک الگو
۲۴	۱-۴. دفاع
۲۴	۱-۵. امنیت
۲۴	۱-۶. قانون اساسی
۲۴	۱-۷. ولایت امر و سیاست
۲۵	۱-۸. دکترین
۲۵	۱-۹. هدف‌گذاری
۲۶	۱-۱۰. سیاست‌گذاری
۲۶	۱-۱۱. برنامه‌ریزی
۲۶	۱-۱۲. هدایت
۲۷	۱-۱۳. سازماندهی
۲۷	۱-۱۴. هماهنگی
۲۷	۱-۱۵. پیاده‌سازی و اجرا
۲۸	۱-۱۶. نظارت
۲۸	۱-۱۷. کنترل
۲۸	۱-۱۸. اقتدار
۲۹	۱-۱۹. اقتدار دفاعی - امنیتی
۲۹	۱-۲۰. اقتدار ملی
۳۰	۱-۲۱. سیاست‌های دفاعی - امنیتی
۳۰	۱-۲۲. تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی
۳۰	۱-۲۳. الگوی راهبردی در حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی
۳۰	۱-۲۴. گفتمان الهی ولایت فقیه حضرت امام خمینیو حضرت امام خامنه‌ای در...
۳۱	۱-۲۵. محورها و رویکردهای قانون اساسی در حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی

۳۱	۱-۲۶. حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی در جمهوری اسلامی ایران
۳۱	۱-۲۷. تدوین تجارب
۳۱	۱-۲۸. الگوی راهبردی اقتدار دفاعی - امنیتی
۳۳	فصل دوم: مفهوم‌شناسی و تعاریف قدرت، اقتدار و دفاع
۳۵	۲-۱. بخش اول: مفهوم و تعاریف قدرت
۳۶	۲-۱-۱. تعریف لغوی قدرت
۳۶	۲-۱-۲. تعاریف اصطلاحی قدرت
۳۷	۲-۱-۳. تعریف قدرت ملی
۳۷	۲-۱-۴. قدرت و مشروعیت آن از دیدگاه اسلام
۴۰	۲-۲. بخش دوم: مفاهیم تعاریف اقتدار
۴۰	۲-۲-۱. واژه اقتدار
۴۰	۲-۲-۲. معنای اقتدار
۴۲	۲-۲-۳. چگونگی اقتدار
۴۶	۲-۲-۴. تعریف اقتدار
۵۰	۲-۲-۵. انواع اقتدار
۶۱	۲-۲-۶. عناصر و اجزای تشکیل‌دهنده اقتدار
۶۴	۲-۳. بخش سوم: مفهوم و تعاریف دفاع
۶۴	۲-۳-۱. دفاع
۶۴	۲-۳-۲. تعریف دفاع در دین اسلام
۶۶	۲-۳-۳. اقسام دفاع
۶۷	۲-۳-۴. دفاع در نزد ملل، اقوام و ادیان دیگر
۶۹	فصل سوم: ادبیات مدیریت راهبردی
۷۱	۳-۱. دکترین
۷۲	۳-۲. هدف‌گذاری
۷۳	۳-۳. سیاست‌گذاری
۷۴	۳-۴. برنامه‌ریزی
۷۸	۳-۵. سازماندهی
۷۸	۳-۵-۱. فرایند سازماندهی
۷۹	۳-۵-۲. سطوح سازماندهی
۸۰	۳-۵-۳. ساختار سازمانی

۸۰	۳-۶. هدایت
۸۰	۳-۷. هماهنگی
۸۲	۳-۸. پیاده‌سازی و اجرا
۸۲	۱-۸-۳. پیاده‌سازی
۸۳	۲-۸-۳. اجرا
۸۴	۳-۹. نظارت و کنترل
۸۴	۱-۹-۳. نظارت
۸۶	۲-۹-۳. کنترل
۹۱	فصل چهارم: مفاهیم و مفاهیم اقتدار دفاعی - امنیتی در گفتمان ولایت فقیه
۹۳	۴-۱. پیش‌درآمد: اقتدار براساس آرا و اندیشه‌های حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)
۹۴	۴-۱-۱. دامنه، ابعاد و سبب اقتدار
۹۹	۴-۱-۲. نتایج اقتدار
۱۰۲	۴-۲. بخش دوم: اقتدار براساس آرا و اندیشه‌های حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)
۱۱۰	۴-۳. بخش سوم: گفتمان اهل ولایت فقیه (حضرت امام خمینی و حضرت امام خامنه‌ای در...)
۱۱۰	۴-۳-۱. تحلیل گفتمان
۱۱۲	۴-۳-۲. تحلیل محتوا
۱۲۹	فصل پنجم: محورها و رویکردهای قانون اساسی و برنامه‌های توسعه کشور
۱۳۱	رویکرد تفسیری قانون اساسی
۱۳۲	۵-۱. بخش اول: اصول قانون اساسی
۱۴۰	۵-۲. بخش دوم: برنامه‌های توسعه کشور
۱۴۰	۵-۲-۱. برنامه اول توسعه (۱۳۶۸-۱۳۷۲)
۱۴۳	۵-۲-۲. برنامه دوم توسعه (۱۳۷۴-۱۳۷۸)
۱۴۴	۵-۲-۳. برنامه سوم توسعه (۱۳۷۹-۱۳۸۳)
۱۴۶	۵-۲-۴. برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴-۱۳۸۸)
۱۴۸	۵-۲-۵. برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۰-۱۳۹۴)
۱۵۱	۵-۲-۶. سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه (۱۳۹۵-۱۴۰۰)
۱۵۵	۵-۲-۷. خلاصه‌ای از برنامه‌های توسعه
۱۵۷	۵-۳. بخش سوم: رویکردهای قانون اساسی و برنامه‌های توسعه کشور

فصل ششم: تجارب نظام در حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی ۱۶۳

مستندسازی تجربیات ۱۶۵

۱-۶. بخش اول: تجارب صریح ۱۶۶

۲-۶. بخش دوم: تجارب ضمنی ۱۸۷

۳-۶. بخش سوم: تحلیل تجربیات در حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی ۱۹۴

۱-۳-۶. تجربیات و اقدامات مؤثر در محور برنامه‌ریزی ۱۹۵

۲-۳-۶. تجربیات و اقدامات مؤثر در محور سازماندهی ۱۹۵

۳-۳-۶. تجربیات و اقدامات مؤثر در محور هدایت و رهبری ۱۹۶

۴-۳-۶. تجربیات و اقدامات مؤثر در محور هماهنگی ۱۹۷

۵-۳-۶. تجربیات و اقدامات مؤثر در محور پیاده‌سازی و اجرا ۱۹۷

۶-۳-۶. تجربیات و اقدامات مؤثر در محور نظارت و ارزیابی ۱۹۸

۴-۶. بخش چهارم: وضعیت و توصیف حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی ۱۹۸

۱-۴-۶. وضعیت مطلوب محور برنامه‌ریزی اقتدار دفاعی - امنیتی ۱۹۸

۲-۴-۶. وضعیت مطلوب محور هدایت و رهبری اقتدار دفاعی - امنیتی ۱۹۹

۳-۴-۶. وضعیت مطلوب محور سازماندهی و هماهنگی اقتدار دفاعی - امنیتی ۱۹۹

۴-۴-۶. وضعیت مطلوب محور پیاده‌سازی و اجرا اقتدار دفاعی - امنیتی ۲۰۰

۵-۴-۶. وضعیت مطلوب محور نظارت و ارزیابی اقتدار دفاعی - امنیتی ۲۰۲

فصل هفتم: میزان روابط بین محورهای مدیریتی با مؤلفه‌های اقتدار دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران ۲۱۵

۱-۷. بخش اول: روش همبستگی پژوهش ۲۱۷

۱-۷-۱. ضریب همبستگی و سطح معناداری ۲۱۹

۲-۷-۱. آزمون همبستگی ۲۲۰

۳-۷-۱. تحلیل جامعه آماری ۲۲۰

۲-۷. بخش دوم: آزمون همبستگی محورها با هر کدام از مؤلفه‌های آنها ۲۲۲

فصل هشتم: سخن پایانی ۲۳۵

نتیجه‌گیری و یافته‌های به‌دست آمده از پژوهش ۲۳۷

۱-۸. گفتمان الهی ولایت فقیه حضرت امام خمینی و حضرت امام خامنه‌ای در ۲۳۷

۲-۸. استخراج محورها و رویکردهای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ۲۴۱

۳-۸. تبیین و مستندسازی تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در حوزه اقتدار دفاعی - امنیتی ۲۴۷

۴-۸. میزان روابط بین محورهای مدیریتی با مؤلفه‌های اقتدار دفاعی - امنیتی ۲۴۸

فهرست منابع ۲۵۱